

ANSVAR
SÄKERHET

TRYGGT
VITT
SÄKERT

ÅRSRAPPORT ARBETSLIVSKRIMINALITET 2024

ANSVAR OCH SÄKERHET I EUROPA AB
www.ansvarsakerhet.se
JUNI 2025

ÅRSRAPPORT

ARBETSLIVSKRIMINALITET 2024

Ansvar Säkerhet är ett privat gransknings- och säkerhetsföretag som är Sveriges ledande expert på granskning av arbetslivskriminalitet, arbetsmiljö, arbetsrättsliga villkor och socialt ansvar med fokus på leverantörs- och leverantörskedjor inom fastighetsförvaltnings-, bygg-, transport- och städbranscherna samt gröna näringar och andra personalintensiva verksamheter.

Våra uppdragsgivare är noterade och onoterade företag, kommuner, regioner och statliga myndigheter som köper tjänster inom de branscher som är mest exponerade för arbetslivskriminalitet.

Vår kompetens hämtas från medarbetare som har en bakgrund som gränspolis-, säkerhetspolis, militärer, underrättelsetjänstmedarbetare, experter på penningtvätt och arbetsmiljöinspektörer. Vi har medarbetare som är skattejurister liksom analytiker med juridisk och ekonomisk utbildning och språkkunskaper samt erfarenhet av grävande journalistik. Det betyder att vi som organisation har lång och specialiserad erfarenhet inom bakgrundskontroll och analys av organiserad brottslighet.

Jessica Löfström
VD Ansvar Säkerhet

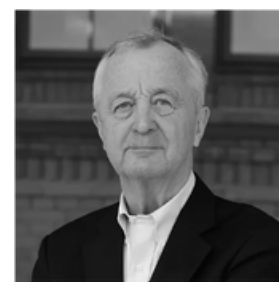
Klas Friberg
Fd chef Säpo

Josefin Lindstrand
Expert penningtvätt

Inga-Britt Ahlenius
Fd chef Riksrevisionen

Håkan Syren
Fd Överbefälshavare

SAMMANFATTNING AV RAPPORTEN

Arbetslivskriminalitet är ett växande samhällsproblem med tydliga kopplingar till organiserad brottslighet, särskilt inom bygg-, städ- och fastighetsförvaltningssektorerna. Genom att använda målvakter, falska identiteter och illegal arbetskraft kringgår oseriösa företag både arbetsrättsliga regler och skattelagstiftning, vilket leder till allvarliga konsekvenser för arbetstagare, seriösa företag och samhället i stort.

Erfarenheterna från Ansvar Säkerhets verksamhet visar dock att trenden går att vända. Hos uppdragsgivare som arbetar systematiskt med förebyggande åtgärder, bakgrundskontroller och oannonserade arbetsplatsinspektioner har andelen högriskaktörer minskat dramatiskt – i vissa fall ned till i stort sett noll avvikelser. Det förebyggande arbetet är avgörande, liksom kontinuerlig uppföljning och tydliga krav i avtal. Resultaten visar att det inte bara är möjligt att identifiera arbetslivskriminalitet, utan också att skapa affärsmässigt trygga leverantörskedjor.

Rapporten redovisar metoder, resultat och konkreta exempel på hur arbetslivskriminalitet tar sig uttryck – från målvaktsupplägg och svartarbete till otillåten användning av illegal arbetskraft. Vi lämnar även rekommendationer till såväl upphandlande organisationer som lagstiftare och fackliga aktörer.

Rapporten understryker att kontrollsystem, skärpt lagstiftning och samordnade insatser är centrala verktyg i arbetet mot oseriösa aktörer – och att framgångsrika metoder redan finns.

INTRODUKTION

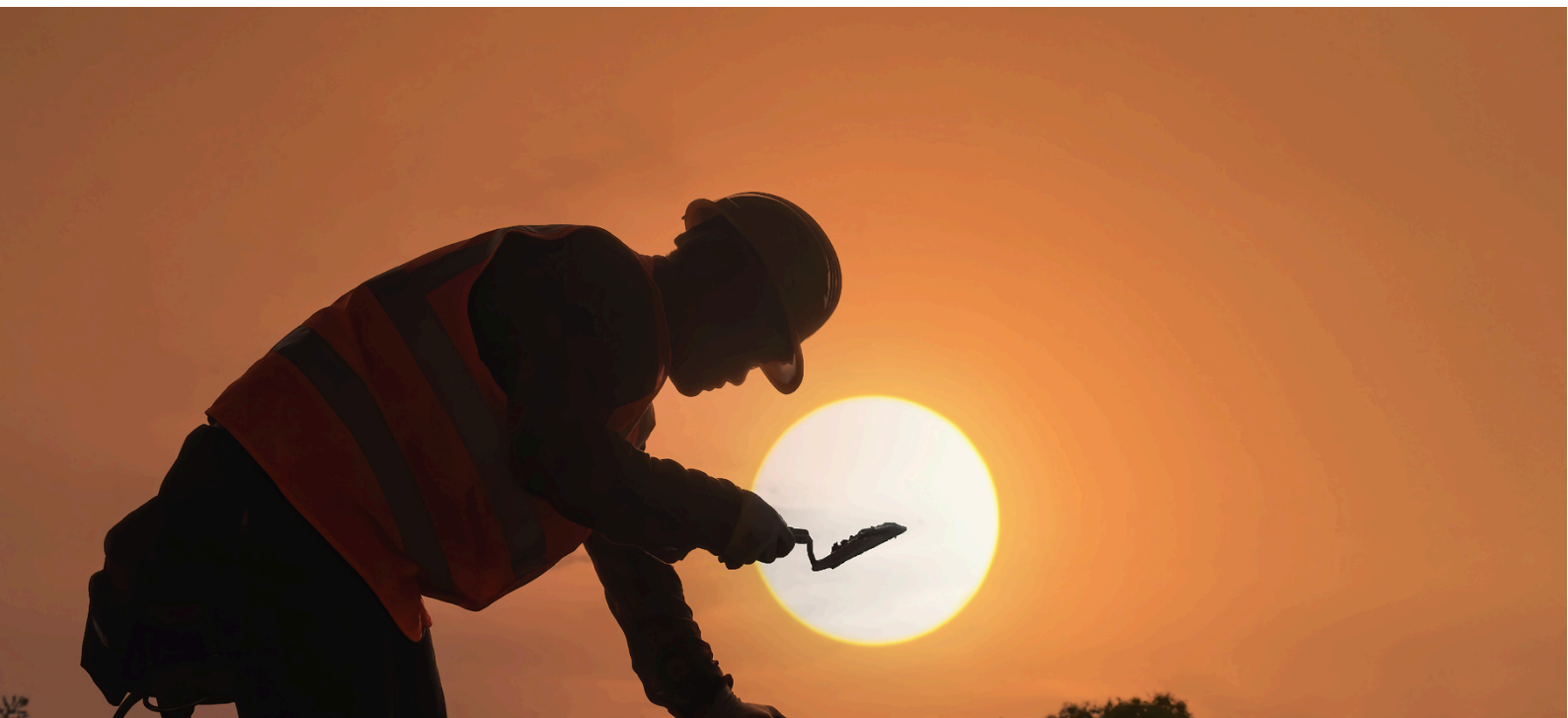
Under senaste åren har både politiker och allmänheten blivit alltmer medvetna om arbetslivskriminalitetens omfattning och dess allvarliga konsekvenser. Den av regeringen tillsatta delegationen mot arbetslivskriminalitet skriver i sitt nyligen framlagda betänkande: ¹

”Myndigheternas lägesbilder har sedan flera år tillbaka visat på tydliga kopplingar mellan organiserad brottslighet och arbetslivskriminalitet, vanligen gällande oredovisat arbete och arbetskraftsexploatering.” ²

Vidare framhåller delegationen att:

”Den organiserade brottsligheten som är kopplad till kriminella nätverk kan finansieras genom de ekonomiska vinster som på olika sätt genereras när bolag används som brottsverktyg, bland annat genom att personer får arbeta under dåliga arbetsvillkor i oseriösa företag eller utsätts för människoexploatering.” ³

För ett företag, en kommun eller en organisation kan en relation till en leverantör som använder arbetslivskriminella upplägg utvecklas till en konfrontation med våldsbejakande brottslingar och kriminella grupper. Både ägare, ledning och vanliga anställda kan drabbas.

¹ SOU 2025:25 Arbetslivskriminella upplägg och organiserad brottslighet

² a.a. 105

³ a.a. 106

Ansvar Säkerhet grundades som ett resultat av huvudägarens engagemang mot oseriösa företag inom bland annat bygg- och städbranscherna. Konsekvensen av att många oseriösa företag började bli aktiva under 2010-talet var att seriösa hederliga företag i dessa och andra branscher konkurrerades ut av företag som bröt mot avtal och lagar.

Många byggherrar och huvudentreprenörer hävdade då att de inte kunde skilja ut de oseriösa företagen från vanliga seriösa företag, att det inte fanns tillgänglig information och att de som beställare inte hade möjlighet eller rätt att kontrollera.

Det finns dock mycket tillgänglig information som kan möjliggöra bakgrundskontroller och det är fullt möjligt att organisera effektiva arbetsplatskontroller. Ansvar Säkerhet grundades utifrån möjligheten att nyttja tillgängliga uppgifter om företag och dess företrädare. Vi har tagit fram metoder för att upptäcka många oseriösa företag och därmed ge möjlighet för tex beställare och huvudentreprenörer att utesluta sådana företag. Nu ökar efterfrågan på dessa kontroller snabbt. Kontrollerna är nödvändiga men det behövs också insatser från politiker och myndigheter. Att effektivt bekämpa oseriösa företag som bryter mot lagar och ingångna avtal kräver ytterligare insatser.

DET FÖREBYGGANDE ARBETET

Hos de uppdragsgivare som anlitat Ansvar Säkerhet under längre tid har vi noterat att antalet underleverantörer som kan beskrivas som problematiska och som innebär stora risker för beställaren/uppdragsgivaren, sjunker vid varje kontrollinsats. De sorteras alltså successivt bort från verksamheten och kanske också från marknaden.

I våra bakgrundskontroller av underleverantörer har andelen företag som vi klassar som hög eller medelhög riskbärare minskat från 40% till 22% under 2024.

Vår slutsats är att det blir kännbart för oseriösa anbudsgivare när uppdragsgivare anlitar oss. Systematiska, kontinuerliga kontroller och uppföljning ger färre problem och incidenter med oegentligheter. Det är genom att upprätthålla konsekventa och frekventa kontrollinsatser som resultat uppnås på sikt. Det visar erfarenheterna från hela säkerhetsbranschen.

Under andra halvåret 2024 genomförde Ansvar Säkerhet 430 fördjupade bakgrundskontroller av svenska företag, som var underleverantörer och i vissa fall huvudentreprenörer i byggprojekt. Cirka 18% av de kontrollerade leverantörerna uppvisade vad som kan klassificeras som hög eller medelhög risk. Hos de 21 genomförda bakgrundskontrollerna av utländska företag under andra halvåret 2024 uppvisade 57 % av kontrollerade bolag avvikelser som klassificerats som medelhög risk och i 38 % av fallen har bolagen bedömts som hög risk. Detta är bättre resultat än tidigare år.

De avtalsklausuler som vi utformat bidrar till ett ytterligare skydd för uppdragsgivaren gentemot kriminalitet. Dessa avtal innehåller sanktioner vid lagbrott och illojalitet, krav på föranmälan och bakgrundskontroll av underleverantörer samt rätt till oannonserade arbetsplatskontrollerna.

BYGGSEKTORN FORTSATT HÖGRISK VID BRISTANDE KONTROLL

De övergripande problemen med arbetslivskriminalitet inom byggsektorn minskar inte och bland utländska företag som kontrollerats är bilden fortsatt påtagligt dålig. I stort sett alla företag vi kontrollerat klassificeras som företag med hög- eller medelhög risk. De vanligaste avvikelserna är att företagen bryter mot utstationeringslagen och inte registrerar anställda och projekt korrekt i utstationeringsregistret, att uppgifterna om antalet anställda är otillförlitliga och att det finns klara indikationer på att företagen varken betalar löner eller skatter i enlighet med ingångna avtal.

Det är givetvis svårare men alls inte omöjligt att göra bakgrundskontroller av utländska företag. Det kräver kunskap om hur information kan inhämtas från andra länder. Bakgrundskontroller som inte innefattar information om utländska anbudsgivare och underleverantörer från företagens hemländer leder till ännu mer snedvriden konkurrens till förmån för oseriösa företag.

VILKA FINNS PÅ ARBETSPLATSEN?

Sverige befinner sig sedan mitten av 00-talet och särskilt efter Rysslands storskaliga invasion av Ukraina, i ett påtagligt sämre säkerhetspolitiskt läge. Under de kommande åren kommer riksdagen att besluta om mycket stora satsningar på försvar och civilförsvar.

Dessa satsningar kommer att involvera många privata företag och leverantörer. Särskilda säkerhetskrav kommer att kopplas till de viktigaste uppdragen varvid Säkerhetspolisen kommer att medverka till säkerhetsprövning av personal och andra åtgärder för att skydda verksamheten.

Ansvar Säkerhet har redan nu fått uppdrag att utföra bakgrundskontroller, personkontroller och arbetsplatskontroller på säkerhetsklassade projekt bland annat åt polisen.

Alla företag har nu skäl att överväga vilka roller företaget kan komma att ha utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Då är det viktigt att företagsledningen i dessa företag förstår vilka risker man kan utsättas för genom oseriösa underleverantörer och leverantörer av olika slag. Riskerna kan omfatta informationsstöld, andra stöld och sabotage. Oannonserade arbetsplatskontroller behövs för att skapa en bild av vilka individer som uppehåller sig på arbetsplatsen.

Uppdragen ökar från kommuner och kommunala bolag avseende kontroller av anbudsgivare, leverantörer och underleverantörer av uppdrag som fastighetsförvaltning, städning och arbete med utomhusmiljö. Våra kontroller visar, inte helt förvånande, att det finns överlappande kontakter med verksamheter inom byggsektorn. Liksom inom byggsektorn bygger uppläggen ofta på underleverantörer och företag som startas och medvetet sätts i konkurs. På samma sätt så baseras ofta uppläggen på målvakter och bulvaner så att de verkliga huvudmännen hålls dolda.

Det behövs fördjupade metodiska bakgrundskontroller inför ett beslut om val av leverantör. När Ansvar Säkerhet genomfört bakgrundskontroller av anbudsgivare lämnar vi, skriftligt och muntligt, en bedömning om riskerna med var och en av de olika anbudsgivarna och deras angivna underleverantörer.

Under arbetets gång genomför vi oannonserade arbetsplatskontroller. Dessa visar förhållanden på arbetsplatsen, vilka företag som är på plats men också vilka individer som utför arbete. Efter besöket på arbetsplatsen behövs alltid ett uppföljande arbete för kontroll av lämnade uppgifter. Ofta finner vi då flera problem och oegentligheter såsom illegal arbetskraft, brott mot utstationeringslagen och mot skattelagstiftning.

Det är viktigt att komma ihåg att slarviga och ogenomtänkta kontrollinsatser gör att oseriösa företag lär sig att undvika och vilseleda kontrollanterna.

HUR SER DEN OMGIVANDE VERKLIGHETEN UT?

Kriminella aktörer använder i ökande grad komplexa och sofistikerade upplägg. Nu används även AI för att skapa falska identiteter, vilseledande uppgifter och referenser med mera som behövs för trovärdiga fasader.

Frågor om nationell säkerhet är mycket aktuella. Personer inom gränspolisens gör bedömningen att det i Sverige arbetar i storleksordningen 100 000 individer utan uppehålls- och arbetstillstånd. Vissa har bott i Sverige i flera år medan andra som har kommit hit för att arbeta utan erforderliga tillstånd och utanför det skatte- och arbetsrättsliga systemet under kortare eller längre tid.

VILKA UPPLÄGG ANVÄNDS AV DE OSERIÖSA LEVERANTÖRERNA?

PLANERADE KONKURSER

Vi hittar företag där det finns mycket starka indikationer på att företaget har startats eller köpts in enbart för att fungera som ett slags brottsverktyg. Ibland är det tidigare seriösa och laglydiga företag som köpts upp. Ibland köps bolag utan verksamhet in, så kallade lagerbolag. Syftet är inte att få ekonomisk avkastning av en affärsverksamhet, utan att pengar skall kunna tvättas i företaget. Intäkterna flyttas ut ur bolaget. Därefter blir företaget kraftigt skuldsatt, slutar betala ut löner och sätts i konkurs. Skulderna, till exempelvis till byggvaruhandel och leasingbolag, betalas aldrig. Genom den statliga lönegarantin betalar skattebetalarna löner under en tid.

Ett vanligt förfarande är att samma huvudman eller gruppering etablerar flera olika företag. Dessa olika företag skall kunna avlösa varandra för att utföra ett uppdrag. Huvudmannen kan låta företag efter företag gå i konkurs med skatte- och leverantörsskulder. Ansvar Sakerhets analytiker ser hur det finns mönster med företag som sätts i konkurs medan andra företag i samma konstellation fungerar som uppdragsgivare. Detta handlar inte om konkurser på grund av bristande lönsamhet, det handlar om konkurser för att med ohederliga metoder skapa vinster till huvudmannen.

MÅLVAKTER, BULVANER OCH FRONTMÄN

Oseriösa företag gömmer sin verkliga huvudman bakom ett antal mera synliga personer.

- Målvakter är formella firmatecknare, men i praktiken är det någon som sålt sitt bank-ID. Oftast är det socialt utslagna personer som redan har mycket stora skulder. Målvakter är bara ett namn, en elektronisk signatur och individerna syns inte.
- Bulvaner kan ha en liknande roll men är mer synliga. Kan spela rollen av företagare. De är i lagens mening ansvariga men de har i verkligheten inte makt över verksamheten.
- Frontmän är personer som kan uppträda som företagets ansikte utåt, men som helt saknar formell rätt att företräda företaget. På så sätt skyddas både ägarna och frontmännen juridiskt.
- Möjliggörare, såväl medvetna som omedvetna. Dessa är individerna som "öppnar dörrarna" för ohederliga företag. Det kan vara upphandlingschefer, platschefer, konsulter. Det handlar mer sällan om ren korruption utan snarare om naivitet, vänskap, okunskap och tidspress.

När vi i Ansvar Säkerhet identifierar målvakter och bulvaner i ett företag är det i praktiken detsamma som att vi hittat ett företag som används för brottsliga gärningar.

ILLEGAL ARBETSKRAFT

Det handlar om individer som saknar laglig rätt att uppehålla sig i Sverige och att arbeta. Att låta någon som saknar arbetstillstånd arbeta är ett brott, men är likväl vanligt i vissa branscher.

Det vi oftast träffar på vid arbetsplatskontroller är medborgare i länder utanför EU som fått uppehålls- och arbetstillstånd i ett östeuropeiskt EU-land på felaktiga grunder. Sedan används detta för att hävda rätten att arbeta i Sverige som så kallad utstationerad av ett företag i det EU-landet. Men i många fall visar det sig att individerna aldrig bott i, kanske inte ens passerat igenom det EU-landet. Då ger inte EU-reglerna dem rätt att arbeta i Sverige. Detta förfarande är vanligt och är svårare att utreda.

En annan grupp är individer som kommer helt utan att använda några identitetshandlingar, de smugglas in i Europa och sänds sedan till olika västeuropeiska länder som arbetskraft. Många kommer från före detta sovjetrepubliker i Centralasien. Dessa personer har en extremt svag ställning på den svenska arbetsmarknaden, får acceptera mycket låga löner och nyckfulla löneutbetalningar.

Det förekommer också att individer, också ofta från centralasiatiska länder visar upp förfälskade pass, ofta ukrainska pass.

Ytterligare en betydande grupp är personer som varit asylsökande. De har då haft laglig möjlighet att arbeta medan deras asylansökan prövas. När deras ärenden blivit färdigbehandlade, oftast genom ett beslut från Migrationsöverdomstolen, och asylansökan avslagits, upphör rätten att arbeta och den som fortfarande har personen anställd kan straffas, men många fall stannar individerna kvar i Sverige och arbetar vidare.

En liknande grupp är de, som ansökt, betalat för och fått en studieplats vid en svensk högskola, men inte infunnit sig för undervisning. Denna grupp, huvudsakligen personer från Indiska halvön, är mindre vanlig inom de branscher där Ansvar Säkerhet gör kontroller.

Det finns också de medborgare i länder utanför EU som betalat en arbetsgivare för att få ett arbetstillstånd genom det som kallas arbetskraftsinvandring. Att företag "säljer arbetstillstånd" har lett till polisutredningar i bland annat Skellefteå, men det finns misstankar mot företag över hela landet. Migrationsverket kontrollerar i efterhand utbetalda löner och uttagen semester. Det förekommer även att individer betalar tillbaka en del av lönen till sin arbetsgivare som ersättning för möjligheten att komma till Sverige.

BYGGARBETSPLATSER DÄR ILLEGAL ARBETSKRAFT ANTRÄFFAS

SVART ARBETE

Illegal arbetskraft är i praktiken också alltid svart. Med svart arbete menas att få betalt för arbete utan att betala skatt. Numera är det vanligen individer från andra EU-länder som arbetar och får lön men som på olika sätt med arbetsgivarens hjälp undviker att betala skatt vare sig i hemlandet eller i Sverige. Reglerna för när någon är skattskyldig i Sverige är ganska enkla. Genom att manipulera uppgifter om inresa och arbetsplats kan dock arbetsgivaren och arbetstagaren undvika att låta skatteverken lokalisera dem. Ibland ändras eller förfalskas dokumentationen kring en individ. Utländska företag kan sända runt arbetstagare mellan arbetsplatser i de olika nordiska länderna var 6:e månad för att undvika att betala skatt i de nordiska länderna. Egentligen skall dessa arbetstagare betala inkomstskatt i sina hemländer men hemländernas skattemyndigheter vet inte var de befinner sig och om de tjänar pengar. Även betalning av sociala avgifter blir ofta drabbade av liknande upplägg. Vid våra kontroller upptäcker vi individer med falska eller felaktiga så kallade A1-intyg från andra EU-länder. A1-intyget ger möjlighet för arbetsgivaren att slippa betala sociala avgifter i Sverige men garanterar inte samtidigt att korrekta belopp betalas in i hemländerna.

Vid de kontroller vi genomför genom att våra analytiker söker i utländska databaser så finner vi nästan alltid uppgifter som pekar på att utländska företag och dess anställda inte betalar korrekta skatter. Det ser ut som att vare sig det svenska skatteväsendet eller skattemyndigheterna i andra länder får korrekta uppgifter och inbetalningar.

BYTESHANDEL MED KNARKHANDLARE

Redan för flera år sedan identifierade Skatteverket att en del oseriösa företag som använder svartarbete idkar byteshandel med kriminella individer eller organisationer. Företag med svartarbete behöver ofta betala ut ersättning i kontanter. Bankerna tillåter inte stora kontantuttag utan att kontrollera om risk för penningtvätt föreligger. Kriminella som arbetar med till exempel narkotikaförsäljning eller koppleri får intäkter i kontanter. Emellertid accepteras numera i många sammanhang inte kontanter, till exempel hyresbetalning, köp eller hyra av bil, betalning av resor, hotell med mera. Så även om kriminaliteten är vinstgivande så har den kriminelle inte så stor nytta av sedlar på hög. Lösningen blir fiktiva anställningar. Till exempel kan ett ohederligt byggbolag anställa den kriminelle. Den anställda förväntas inte alls arbeta, men står på lönelistan, får lön som sätts in på ett bankkonto, betalar skatt och kan då skaffa sig kreditkort, hyreskontrakt med mera. I gengäld får företagaren kontanter som denne helt dolt kan avlöna sin svarta arbetskraft.

LÅGA LÖNER

EU:s regelverk bygger på att varje land skall garantera att arbetstagare från EU-länder som arbetar tillfälligt i ett annat EU-land skall få en lön som är likvärdig med inhemska löner. I praktiken skyddas dock inte detta genom den svenska lagstiftningen. Det finns inga lagkrav på lönenivåer och ingen myndighet som utövar tillsyn över löner.

Det svenska systemet med kollektivavtal fungerar fint med hederliga företag men oseriösa företag finner former att undvika att leva upp till avtalen. Kollektivavtal, och så kallade hängavtal tecknas för att etablera en "snygg fasad". En del oseriösa företag försöker bli medlemmar i branschorganisationen för att få en ännu snyggare fasad. Krav på löner enligt kollektivavtal finns också ofta i avtal om en byggentreprenad. På pappret ser det ut som att nästan alla som arbetar har rätt till goda löner. Fackförbunden som undertecknar kollektivavtalen med dessa företag, ofta utländska företag, som har nästan uteslutande utländsk arbetskraft anställda, har inte kraftfulla system för att kontrollera lönerna.

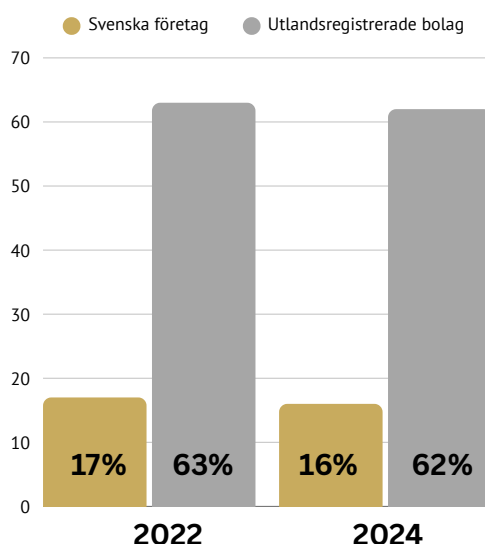
Så avtalsvillkor om att alla som arbetar i leverantörskedjan skall omfattas av kollektivavtal är inte tillräckliga om inte huvudentreprenören eller byggherren ordnar kontroller av underleverantörernas utbetalningar av löner.

Utanför byggsektorn är brott mot kollektivavtal också mycket vanligt i flera branscher tex städ, transport, gröna näringen. Där saknas ofta kontroller från beställaren helt.

Både i Ansvar Säkerhets kontroller och vid andra revisioner av utländska underleverantörer i byggsektorn, företag som undertecknat svenska kollektivavtal, så kan man notera att löneutbetalningarna är små i förhållande till antalet aktiverade ID-06-kort. Det handlar helt enkelt om att företagen betalar löner som ligger på hemlandets nivå.

Konsekvensen av dessa avtalsbrott drabbar inte bara arbetstagare utan även konkurrenterna i Sverige. Hederliga företag blir utslagna av oseriösa konkurrenter. De anställda i de hederliga företagen förlorar sina jobb. Samtidigt försvinner också kompetens från svensk byggnäring. Praktik- och lärlingsplatser elimineras också.

STATISTIK FRÅN BAKGRUNDSKONTROLLER – LÅGA LÖNER

FARLIGA ARBETSMILJÖER

Det finns en arbetsmiljölagstiftning och tillhörande regelverk för att minska riskerna för dödsfall, allvarliga olyckor och hälsofarlig verksamhet. Arbetsmiljöverket har möjlighet att göra inspektioner, det finns också regionala skyddsombud från fackliga organisationer och skyddsombud på arbetsplatsen. Likväl hittar Ansvar Säkerhet vid arbetsplatskontroller, ofta uppenbara brister i arbetsmiljön. Det kan vara personal utan personlig skyddsutrustning eller farliga byggnadsställningar. Ett exempel på vad som kan hända när utländska underleverantörer inte passar in i de svenska systemen för arbetsmiljöarbete är branden på Oceana på Liseberg i Göteborg.

Haverikommissionens utredning visade att leverantören som utförde elsvetsningen av plaströr inte hade adekvat utbildad personal, inte medverkade i arbetsmiljöarbetet och inte registrerade sin personal i ID-06 systemet på byggarbetsplatsen, eller i utstationeringsregistret.

STATISTIK FRÅN BAKGRUNDSKONTROLLER – ARBETSMILJÖBRISTER/SANKTIONER

2022

36 % Brister och 5 % sanktioner hos svenska företag

12,5 % Brister och 12,5% sanktioner hos utländska företag

2024

38 % brister 8% sanktioner hos svenska företag

10 % brister 10 % sanktioner hos utländska bolag

4

OSERIÖSA FÖRETAG PÅ EN ARBETSPLATS KAN GE LÅNGVARIGA PROBLEM

Det finns byggherrar och andra som medvetet väljer att bortse från ovanstående fel och problem för att vinna kostnadsfördelar. Men när företag sätter upp komplicerade upplägg för att undgå att betala skatt, att undgå att betala leverantörer, att använda illegal arbetskraft – hur kan man då vänta sig att samma företag samvetsgrant skall utföra sitt avtalade uppdrag? I en tillverkningsprocess eller vid ett bygg- och anläggningsarbete finns det givetvis vissa aspekter som kan kontrolleras i efterhand. Men det finns annat som inte enkelt kan upptäckas vid en besiktning i efterhand. Det är svårt att tro att ett bolag med koppling till våldsbejakande kriminalitet, som använder illegal arbetskraft, verkligen är samvetsgranna med armeringen på balkonger. Att inte ha koll på vilka som gör jobbet kan bli både farligt och dyrt.

4

EN METODIK SOM FUNGERAR

Under de åren Ansvar Säkerhet har bedrivit sin verksamhet har företagets medarbetare utvecklat ett systematiserat sätt att arbeta. Vi utformar metodik och mall för varje unik uppdragsgivare utefter deras kunskapsnivå, förmåga och riskexponering i förhållande till riskaversion. I många fall används utländska företag i olika delar av leverantörskedjan och då måste kontroller även omfatta utländska data om företaget och dess företrädare. Nedan anges några exempel på vad ett uppdrag kan innefatta;

1. Avtalsstöd; Stöd vid upphandlingar med att skriva anbuden så att man kan göra kvalificerade urval av leverantörer, inte enbart utifrån prissättning. Utarbetande av förslag på relevanta förstärkande tilläggs klausuler till standardavtal för att stärka skyddet utöver de uppförandekoder som oftast inte utgör bindande avtalsvillkor utan snarare är vägledande.

2. Bakgrundskontroll av anbudsgivare: Kontroll av företaget, dess huvudmän och företrädare och deras kopplingar till, exempelvis, andra företag. Krav på föransökan av leverantörer och underleverantörer i alla led. Bakgrundskontroll av leverantörer och dess företrädare i alla leverantörsled samt stöd och kontroll avseende vissa arbetsrättsliga villkor speciellt rörande utstationerade företag.

3. Systematiska och oannonserade arbetsplatskontroller: ID kontroll på plats av arbetstagare och av funktioner och rutiner exempelvis kontroll av ID-handlingar, inpasseringsgrindar och kritisk arbetsmiljö samt fördjupade ID utredningar.

4. Efterkontroll: Analys och kontroll mot register.

5. Rapport: Rapportering till uppdragsgivare med avvikelser, åtgärdsplan och förbättringsplan.

ANSVAR SÄKERHETS METODIK

FÖRSTÄRKTA AVTAL

Vi har utarbetat avtal som, med våra förstärkande tilläggs klausuler, verkar brottsförebyggande och ger möjlighet till självsanering samt som skapar förutsättning för fördjupade bakgrundskontroller av leverantörer och dess företrädare samt oannonserade arbetsplatskontroller, snabbriktelse av och eliminering av avvikelser.

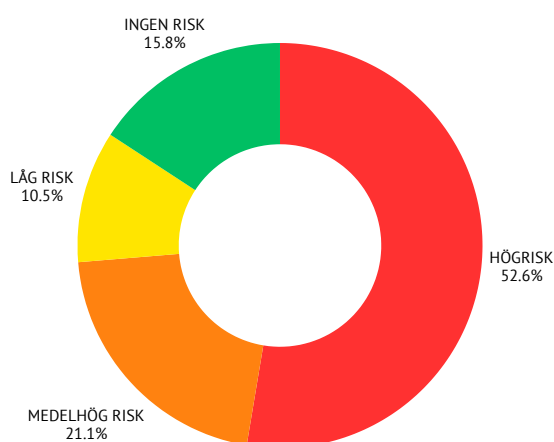
BAKGRUNDSKONTROLLER

Ett viktigt inslag i arbetet mot oseriösa företag som leverantörer och underleverantörer är bakgrundskontroller. Ansvar Säkerhet har analytiker med kunskaper i ekonomi, juridik, skatterätt och med språkkunskaper för att kunna ta del av information både i Sverige och utlandet. Vi använder öppna källor men ofta krävs särskilda kunskaper för att kunna hitta och tolka informationen. Vi söker efter information från olika källor, till exempel registrering och betalning till skatte- och socialförsäkringssystem, årsredovisningar, rättegångshandlingar liksom i media.

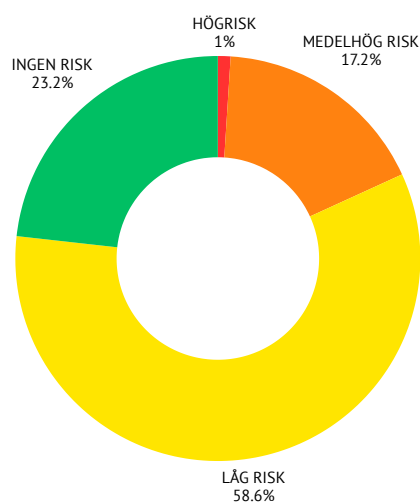
Bakgrundskontroller är instrument som kan identifiera potentiella risker. Ansvar Säkerhet har gjort bakgrundskontroller vid några bygg- och anläggningsarbeten vid samhällskritiska offentliga verksamheter. Vid en av dessa verksamheter upptäcktes vid en bakgrundskontroll att det fanns nästan 100 arbetstagare som hade felaktiga personuppgifter och att det fanns starka skäl att misstänka att detta var kopplat till skattebrott. Det visade sig också att det var lätt för personer med oriktiga personuppgifter att komma in till hjärtat av en samhällskritisk verksamhet.

Bakgrundskontroller gör uppdragsgivaren medveten om riskerna för att ett visst företag har koppling till arbetslivskriminalitet av olika slag.

ÖVERGRIPPANDE STATISTIK FRÅN BAKGRUNDSKONTROLLER

UTLANDSREGISTRERADE BOLAG UNDER
ANDRA HALVÅRET 2024

UTLANDSREGISTRERADE BOLAG UNDER
ANDRA HALVÅRET 2024

OANNONSERADE ARBETSPLATSKONTROLLER

Arbetsplatskontroller är mycket viktiga och bör utföras på ett professionellt och noggrant sätt. Ansvar Säkerhet utför arbetsplatskontroller i hela Sverige på uppdrag av byggherrar och andra företag som anlitar leverantörer inom riskbranscher som städning, fastighetsskötsel, logistik och gröna tjänster. Kontrollerna är alltid oanmälda. Våra kontrollanter är personer som tidigare arbetat inom Polisens gränspolisverksamhet och som inspektörer inom Arbetsmiljöverket.

Vid en kontroll noteras dels hur arbetsplatsen ser ut, dels vilka som arbetar på arbetsplatsen.

På byggarbetsplatser används ID-06-kort. Dessa skall registreras elektroniskt så fort en arbetstagare kommer till arbetsplatsen. Våra kontrollanter har ibland hittat att det finns bakvägar och att arbetare kommer och går utan att passera kortläsarna. På så sätt kan till exempel illegal arbetskraft utan ID-06-kort arbeta på arbetsplatsen. Kontrollanterna noterar också om det finns tecken på att arbetstagare bor inne på arbetsplatsen, något som kan förekomma när illegal arbetskraft används.

Man ser också om det finns tecken på att viktiga arbetsmiljöregler ignoreras som till exempel vid asbestsanering eller brist på fallskydd vid höghöjdsarbete.

Den andra delen av arbetsplatskontrollen handlar om att kontrollera vilka som arbetar på arbetsplatsen. Då ber Ansvar Säkerhets kontrollanter alla som arbetar på arbetsplatsen att visa sina identitetshandlingar. All personal kontrolleras oavsett bakgrund och roll.

När kontrollen av personalen inleds så kan kontrollanterna ibland notera hur vissa arbetstagare springer ut från arbetsplatsen.

Ofta upptäcks fel i personalliggaren. Ibland upptäcker kontrollanterna att det finns arbetstagare som lånat en annan persons ID-06-kort eller till och med pass.

Praktiskt taget alla arbetslivskriminella upplägg handlar om att nyttja och utnyttja utländsk arbetskraft som inte är bosatta i Sverige eller personer som nyligen kommit till Sverige. Ett vanligt fel är att personen uppvisar ett så kallat LMA-kort från Migrationsverket som visar att personen under asylprövningstiden har tillåtelse att arbeta. Vid kontroll visar det sig att LMA-kortet inte längre är giltigt eftersom personens asylansökan avslagits av högsta rättsliga instans. Vidare är det inte ovanligt med personer som utstationerats av ett företag inom EU, men där individen kommer från ett land utanför EU. Ibland visar en person ett arbetstillstånd för ett annat EU-land men det framkommer att personen ifråga inte alls varit bosatt i det landet utan kommit direkt från sitt hemland till Sverige.

Efter besöket följer kontrollanterna upp en del uppgifter. Till exempel om uppgifterna i utstationeringsregistret stämmer, fördjupad ID kontroll, rätten att vistas och arbeta i Sverige. Sedan överlämnas resultat och slutsatser till uppdragsgivaren som beroende på resultaten kan kontakta relevanta myndigheter.

AVRÅDAN FÖR ATT ANLITA EFTER BAKGRUNDSKONTROLL

Exemplen är avidentifierade

EXEMPEL GRÖNYTESERVICE

Företaget säljer tjänster som skötsel av grönytor till fastighetsägare med flerbostadshus. Vid en kontroll framkom att företaget hade en lång historia av obetalda skulder och betalningsanmärkningar. Den aktuella skulden hos Kronofogden var 219 000 kr men över en femårsperiod hade Skatteverket haft krav vid 21 tillfällen på sammanlagt 5,2 miljoner kr.

Bolaget hade under räkenskapsåret 2023, inte i rätt tid och med rätt belopp vare sig redovisat eller betalat in avdragen skatt, sociala avgifter och mervärdesskatt.

Företagets årsredovisning hade upprättats för sent och årsstämma hade inte hållits inom sex månader efter räkenskapsårets utgång. Olaga lån hade givits till aktieägare och närstående. Årsredovisning för 2023 var varken tillstyrkt eller avstyrkt av revisor.

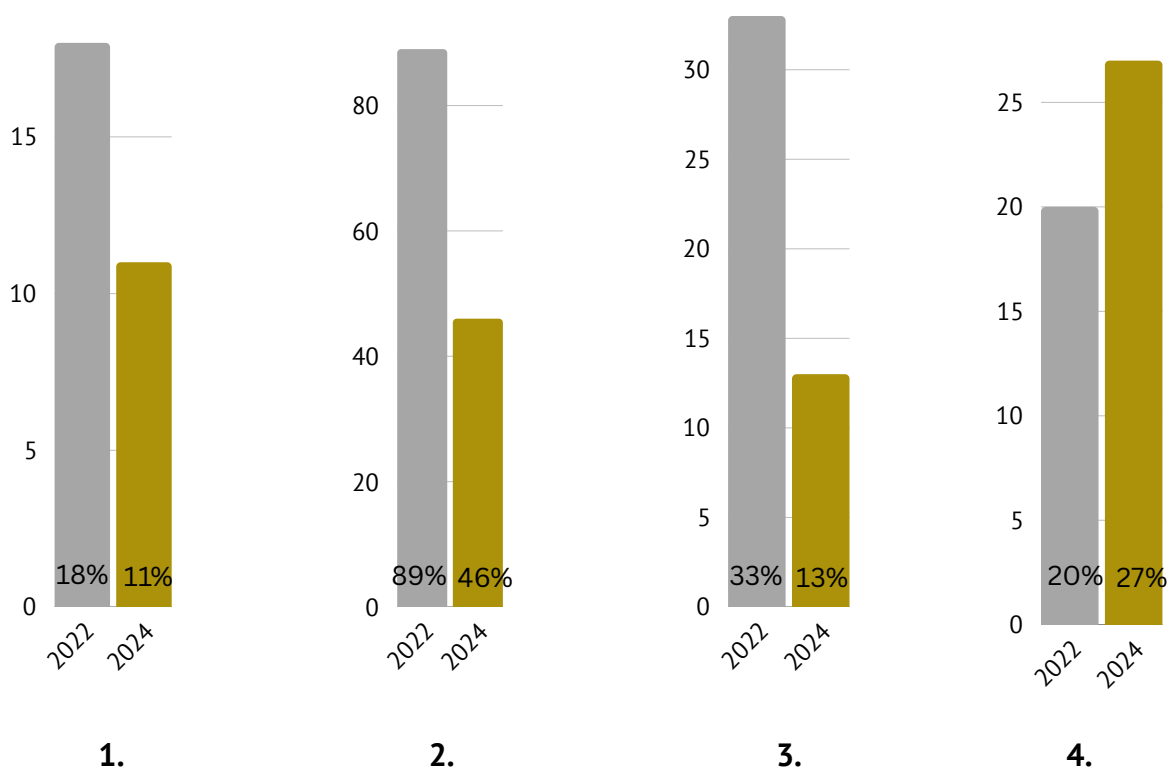
Ansvar Säkerhet löneberäkning baserad på personalkostnader enligt årsredovisning 2023 och antal anställda visade att den genomsnittliga månadslönen motsvarade 14 600 kronor. Om företaget redovisade korrekt antal anställda som heltidsekvivalenter gav det en timlön på 84 kronor, det vill säga en mycket låg lön.

Vidare fanns det kopplingar mellan styrelseledamöter och grov gängkriminalitet.

Ansvar Säkerhet kunde rapportera till uppdragsgivaren att detta var ett företag med hög risk för oegentligheter och arbetslivskriminalitet.

ÖVERGRIPPANDE STATISTIK FRÅN ARBETSPLATSKONTROLLER

2022 JÄMFÖRT MED 2024

1. Ej inloggade i elektroniska personalliggaren
Brott mot skatteförfarandelagen.
2. Avvikelse mot utstationeringsregistret hos arbetsmiljöverket
Brott mot utstationeringslagen.
3. Avsaknad av uppehålls-, och arbetstillstånd
Brott mot utlänningslagen
4. Ej föranmälda underentreprenörer

EXEMPEL: POLSKT BYGGFÖRETAG

Detta exempel illustrerar hur många olika uppgifter som kan komma fram vid en bakgrundskontroll men också hur utländska företag kan agera för att undvika att betala skatter och avgifter. Detta handlar om ett polskt bolag vars helt övervägande verksamhet ligger i Sverige och andra nordiska länder.

Ansvar Säkerhet noterade att medan bolaget vid kontrolltillfället inte hade några arbetstagare registrerade med aktiva ID06-kort hade företaget likväl 6 arbetstagare inskrivna i utstationeringsregistret.

Närmare studier av utstationeringsregistret visade att företaget under 2022 hade haft 241 personer registrerade medan företagets årsredovisning som lämnats i Polen angav antalet anställda till 151, dvs helårsekvivalenter. Denna stora skillnad skulle kunna förklaras med hög personalomsättning. Kan också bero på inhyrd arbetskraft som felaktigt redovisats som utstationerade.

Vidare framkom det att företaget under de senaste åren hade haft 80 personer registrerade i utstationeringsregistret i mer än 24 månader. Då skall normalt sociala avgifter för dessa individer erläggas i Sverige och inte i Polen. Likväl kunde ANSVAR SÄKERHET notera att företaget aldrig betalat sociala avgifter i Sverige.

Enligt utstationeringsregistret så fanns det vid kontrolltillfället 2024 141 arbetare som arbetat i Sverige längre än 183 dagar och 37 personer hade varit utstationerade i Sverige mer än 1 år. Då skall individerna betala svensk skatt och arbetsgivaren skall dra preliminärskatt och betala in till Skatteverket.

Detta företag är en illustration på hur utländska företag aktiva i Sverige kan "gömma sig" och att företaget och dess anställda inte betalar korrekta skatter.

Om bolagets årsredovisningar är korrekta så ligger bolaget löner på polsk nivå, dvs på cirka 13 000 kr/mån 2022, medan det årets lägstalöner för yrkesarbetare enligt kollektivavtal i Sverige låg på cirka 30 000 kr/månaden, och avtalsenliga löner i Danmark och Norge där företaget också haft verksamhet ligger på samma eller högre nivå. Således finns starka skäl att tro att bolaget bryter mot de kollektivavtal bolaget skrivit under.

Minst fyra år i rad hade företaget inte lämnat in årsredovisning i tid till de polska myndigheterna och blivit vitesförelagda.

Ansvar Säkerhet gjorde även sökningar i sociala medier, tidningar och webbaserad service för arbete i Polen. Informationen där indikerade att det förekommit kontinuerliga förseningar av löneutbetalningar hos företaget. Det fanns också uppgifter som pekade på stora problem med arbetsmiljö, alkoholproblematik på arbetsplatser och bristande yrkeskompetens. Uppgifter/recensioner uppgavs vara skrivna av bolagets anställda/tidigare anställda. Det var dock svårt för Ansvar Säkerhets personal att verifiera dessa uppgifter.

Sammantaget så innebär informationen att företaget ansågs ha en mycket hög risk för arbetslivskriminalitet.

EXEMPEL: SNABBVÄXANDE STÄDFIRMA

Många tror att oegentligheterna bara finns i små företag. Men under 2024 avslöjades grova oegentligheter inom ett snabbt växande städbolag som hade cirka 100 städare och hade vunnit offentliga städupphandlingar på flera orter i landet. Företaget hade genomgående lagt låga anbud, inte sällan de allra lägsta. Företaget expanderade snabbt, och kunde uppvisa en snygg fasad, med till synes god ekonomi.

Företagets personal pressades ofta utöver det rimliga. Det fanns exempel på städare som skulle klara 35-40 sjuvåningstrapphus på en arbetsdag. Ledningen satte inte in tillräckligt med personal vilket ledde till omfattande klagomål om dålig städning. Bland annat utförde städföretaget mycket dålig städning av vårdlokaler. Några uppdragsgivare hävde därför avtalen med företaget. Företaget ordnade då fram en person som falskeligen utgav sig vara fackligt skyddsombud. Denne försökte ge regionens personal skulden för den dåliga städningen.

Det visade sig att städföretaget inte hade några egna städare anställda. Dessa var i stället anställda i ett dotterbolag – ett personalbolag. Dotterbolaget slutade under 2024 betala in skatter. Dessa obetalda skatter uppgick till 9 miljoner kronor när företaget lite senare försattes i konkurs av Skatteverket. Därefter fick den statliga lönegarantin stå för löner motsvarande cirka 2 miljoner kronor.

Konkursen påverkar inte moderbolaget som hade kvar ett antal avtal om städning. Personal har delvis hämtats från det konkursade personalbolaget.

När man ser på företaget hittar man också kopplingar till andra städfirmor som tidigare försatts i konkurs.

Exemplet visar att alltför grunda och slarviga bakgrundskontroller öppnar upp för oseriösa företag. Med bättre kontroller hade detta företag aldrig blivit ett snabbväxande företag och ett antal uppdragsgivare hade sluppit problem med slarvig eller utebliven städning.

När utländsk arbetskraft anlitas så ökar riskerna för att företagen arbetar med arbetslivskriminella uppslag mycket påtagligt. Medborgare i EU-länder + Norden har rätt att komma till Sverige för att arbeta för en längre eller kortare tid. Emellertid är det vanligt att vi vid arbetsplatskontroller på byggarbetsplatser finner personer från länder utanför EU. För dessa krävs normalt ett svenskt uppehållstillstånd och arbetstillstånd. Det finns emellertid ett antal undantag som gör det svårt att omedelbart förstå om det är ett fall av illegal arbetskraft.

De vanliga länderna i olika kontrollerade verksamheter

Byggarbete, fd Östeuropa, sovjetrepubliker i Centralasien

Rivning och saneringsarbete - f.d. sovjetrepubliker i Centralasien

Byggställningsmontage - Slovakien, Latinamerika

Utomhusmiljö- Indien, Pakistan

Städ- Thailand, Filippinerna

KONSEKVENSER FÖR SAMHÄLLET, FÖRETAGEN OCH ARBETSTAGARNA

I Sverige uppmärksammades storskalig arbetslivskriminalitet tidigt inom byggsektorn. Det var också inom byggsektorn som byggherrar och andra uppdragsgivare tidigt blev medvetna om problemen och började anlita säkerhetsföretag för att undersöka och kontrollera. Problemen är fortfarande mycket stora och växande inom byggsektorn. Arbetslivskriminaliteten inom byggsektorn sträcker sig långt utanför nyproduktion och stora renoveringsprojekt.

Till en del är det samma oseriösa företag i byggbranschen som även arbetar med fastighetsskötsel och närliggande tjänster som fastighetsstädning, snöskottning och underhåll av gröna ytor. De flesta uppdragsgivare inom dessa områden har dålig eller obefintlig kontroll över vilka företag som utför arbete som underleverantörer och vilka som är de verkliga huvudmännen för dessa företag.

Genomgående för de allra flesta arbetslivskriminella upplägg är att utländska arbetstagare används och att dessa får löner långt under i Sverige vedertagna och avtalade nivåer. Likaså kan dessa oseriösa företag använda personer som saknar rätt att vara och arbeta i Sverige. Oseriösa företag undviker att betala skatter och sociala avgifter och saknar inte sällan sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. Konsekvenserna av detta är allvarliga både för samhället, arbetstagarna och för de företag som vill göra rätt.

KONSEKVENSER

Arbetstagarna går miste om skydd och rättigheter och riskerar att utsättas för farliga arbetsmiljöer, vilket kan innebära att de inte får någon ersättning vid arbetsskador, sjukdom eller dödsfall. I den situation där arbetstagaren utgör illegal arbetskraft befinner sig arbetstagaren ofta i en beroendeställning gentemot sin arbetsgivare. Detta kan innebära att arbetstagaren inte vågar klaga på missförhållanden av oro för att förlora jobbet eller bli utvisad. Utländska arbetstagare har inte sällan en avsaknad av kunskap om sina rättigheter i kombination med en språkbarriär.

Seriösa företag får svårt att konkurrera med företag som pressar kostnader genom att betala mycket låga löner och använda sig av arbetskraft.

För samhället innebär detta risk för att staten går miste om skatteintäkter och förekomsten av en grupp arbetstagare som är mycket underbetalda och/eller saknar grundläggande skydd.

Därtill är det viktigt att betänka att städare, fastighetsskötare och byggbolag inklusive underleverantörer får tillträde till väldigt många platser och rum. Att det finns kopplingar mellan arbetslivskriminella upplägg och organiserad brottslighet innebär att företag och fastighetsägare skapar risker för intrång, informationsstöld och utpressning.

RÅD TILL POLITIKER OCH BESLUTSFATTARE

ANSVAR SÄKERHET har ställt samman några kort formulerade tips till regering, politiska partier, myndigheter och fackliga organisationer.

1. Inför ett system med skattekort såsom i Finland så att alla utländska arbetstagare som inte är bosatta i Sverige skall registrera sig hos Skatteverket innan de börjar arbeta. Flytta utstationeringsregistret från Arbetsmiljöverket till Skatteverket.
2. Utsträck lagstiftningen om personalliggare till fler branscher som t ex städning, fastighetsskötsel och utomhusmiljötjänster. Alla personalliggare bör vara elektroniska och fullt åtkomliga för Skatteverket.
3. Reformera RUT och ROT-avdragen så att det alltid redovisas vilka individer som utfört tjänsterna. Kräv legitimationshandling motsvarande ID06 för de personer som utför RUT- och ROT-tjänster.
4. Skärp lagstiftningen om människoexploatering.
5. Överväg att följa Norges exempel och kriminalisera lönestöld, det vill säga när en arbetsgivare grovt bryter mot ingånget anställningsavtal och inte betalar ut lön.
6. Försök verka för bättre koordination av skatte- och socialförsäkringsavgiftsuppbörd inom EU.
7. Skärp reglerna för studentvisum så att dessa visum inte blir en väg in till illegalt arbete.
8. Skärp reglerna för statlig lönegaranti så att det blir svårare att genomföra planerade konkurser med de anställdas medverkan.
9. Fackförbund bör sluta teckna hängavtal med utländska företag som de har anledning att tro är oseriösa. Arbetsgivarorganisationer måste också kontrollera att företag som söker medlemskap är seriösa. Nu används kollektivavtalen som white-wash.
10. Ge företag som köper tjänster liksom kontrollföretag enkel och fullständig tillgång till offentliga uppgifter om bland annat domar. Att kunna kontrollera anställdas och leverantörers bakgrund är helt essentiellt.
11. Genomför en översyn av huvudentreprenörslagen.
12. Se till att tillhandahålla information till utländska arbetstagare om deras rättigheter.
13. Gör en översyn av föreskrifterna om tillämpningen av den ändrade konststillhörighetslagen för att säkerställa att lagen inte kan missbrukas för att undkomma rättsliga åtgärder eller att försvåra identifiering av individer inom rättssystemet.

ANSVAR
SÄKERHET

TRYGGT
VITT
SÄKERT